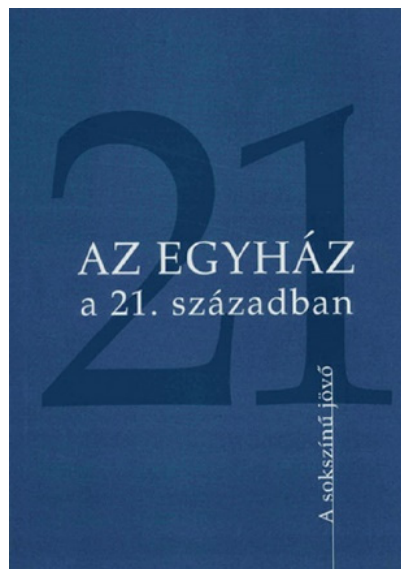

*BAK Ágnes*¹:

Kock, Manfred (szerk.): Az egyház a 21. században
Szabó Csaba (ford.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő.*
Budapest: A Magyarországi Református Egyház Kálvin János
Kiadója, 2004. 172 p., ISBN 963-558-016-9

Nem frissen megjelent kiadványról van szó, de ismertetését, felelevenítését fontosnak tartom, mert még mindig nagyon aktuális a téma.

A *Kirche im 21. Jahrhundert. Vielfalt wird sein* című könyv tanulmányait magyarul Szabó Csaba református lelkipásztor (1938) fordításában olvashatjuk. A kötet szerkesztőjének, Manfred Kocknak (1936), a sok vezető egyházi tisztséget viselő, német evangélikus teológusnak egyházpolitikai célja az egyházi struktúrák reformja, az egyház missziós feladatának megvalósítása a modern

¹ Babeş-Bolyai Tudományegyetem, Református Teológia és Zeneművészeti Kar, Egyháztörténelem mesterképzés, I. év; e-mail: agnes.bak@ubbcluj.ro.

társadalomban, akár az újabb kommunikációs eszközök felhasználása által is, valamint az európai protestantizmus jövőjének alakítása és az ökumenikus párbeszéd folytatása, elmélyítése.

A tanulmányírók között található Paul Michael Zulehner (1939), az egyik legismertebb katolikus pasztorálteológus, aki sokat tett Kelet-Közép-Európa egyházaiért, és Fulbert Steffensky (1933) bencés szerzetesből lett német evangélikus teológus, valláspedagógus, vagy az evangélikus Wolfgang Grünberg (1940–2016) hamburgi teológiai professzor. Grünberg munkájának középpontjában a nagyváros gyakorlati teológiája, valamint a zsidó és vallásközi vallásos nevelés állt. Példaértékű egyházi és diakóniai munkák elemzésével is foglalkozott. Gerhard Marcel Martin (1942) szintén gyakorlati teológus, aki különösen a vallási és irodalmi szövegek hermeneutikai kérdéseivel foglalkozik, illetve a teológia, a mélylélektan és az esztétika kapcsolatára fordít nagy figyelmet. Kutatásokat folytat a spiritualitás kérdéseivel kapcsolatban. Jelentős szerepe volt a bibliodráma németországi fejlesztésében. Továbbá értekezést olvashatunk Maria Jepsentől (1945), aki az Észak-Elbiai Evangélikus Egyház hamburgi szuperintendenseként 1992-ben a világon az első evangélikus női püspök volt. Több tisztség mellett a Diakónia, Misszió, Ökumenizmus Bizottság tagjaként és a németországi Protestáns Missziói Hivatal elnökeként elengedhetetlennek tartja az egyházi megnyilvánulások bibliai alapjainak közvetítését a világi szférában. Nagy hangsúlyt fektet a vallásos nevelésre, a diakóniára, az ökumenizmusra, a vallásközi találkozásokra, és párbeszédet ápol minden társadalmi csoporttal. Vallásközi Fórumot működtet, ahol különböző vallási közösségek képviselői rendszeresen találkoznak, emellett fellép a koldusok, menekültek és más diszkrimináltak érdekében. Wolfgang Huber (1942) etikus neve is említésre méltó. Evangélikus püspökként egyházmegújító programokat indított el, és társadalomépítő ökumenikus kapcsolatokat teremtett. A szerkesztő a teológusok mellett lekipásztorokat is megszólaltat. Többek közt Hans Löhr álláspontját is tartalmazza a kötet. A sommersdorfi lelkész az *Evangélikus Müncheneri Program* nevű egyházi reformprojekt aktív ügyvezető

igazgatója is volt. A kötetben világiak (polgármester, oktató, egyetemista, pénzügyi szakember) véleménye is helyet kap. A szerkesztő nem feledkezett meg az egyházi intézményműködés biztosításának egyik pilléréről sem, így rávilágít a gazdasági kérdésekre és szervezeti átalakításokra is.

A tanulmányok a németországi egyházi élet tényeiből indulnak ki, amelyek a szekularizáció, az egyháziatlanodás folyamatát bizonyítják: egyre nő az egyházból való kilépések száma, a templomlátogatás csökken, az egyházi hivatások nem vonzóak, az irántuk való érdeklődés is apadóban van; magánüggévé vált a vallás. Ez a fajta modernség nem újszerűséget jelent, hanem a „só megízeltlenedését”. Érdekes módon Zulehner Erdélyt a ritka kivételek közé sorolja, holott mi magunk is szembesülünk társadalmunkban ezzel a valósággal, az egyház rugalmatlanságával, a megszokott értékrend képviselésével.

A szabadosság ellenére azonban vannak olyan jelenségek, amelyek a vallásosság megerősödésére utalnak. Ezek viszont nem az újítások által foghatók meg, hanem annál inkább régi eszközökkel. Hiszen a szabadságot nem a korlátok megszüntetésével nyerjük el, hanem éppen a szabályok betartásával, a másokra való odafigyelés és tolerancia révén. Az egyháznak a megfelelő hatás elérése érdekében létfontosságú a szocializációs módszerek megváltoztatása azért is, hogy a spirituális vágyakozást, az „istenéhséget”² ne egy Isten nélküli vallás töltse be. A mai elvilágiasodó társadalom meghatározó jellemzője, az egyháziatlanodás mellett jelen van a vallási pluralizmus is. Nincs vallástalanság: a vallási élet éppen élénkülően van.³ Szükség van az egyházra. Pótolhatatlan. Indokolt jelen lennie a társadalom minden területén. Hans Löhr lelkipásztor fogalmazza meg a publicista Christian Nürnbergerrel (1951) való, az egyház hatékonyságáról szóló vitájában, hogy annak „mondania kell valamit, amit senki nem mond rajta

² ZULEHNER, Paul M. (2004): Igen a vallásra – nem az egyházra? Az egyház a holnap multikulturális társalmában, In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Budapest. 20.

³ HUBER, Wolfgang: Az egyház a 21. századért. Teológiai program, In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Budapest. 158–159.

kívül”,⁴ és emellett az intézményen túl is működni kell – mondja ki egy teológiai végzettségű menedzser.⁵ Ezért lényeges, hogy az egyház az evangélium üzeneteivel is jelen legyen az emberek életének meghatározó eseményein (keresztelés, öreg- és betegápolás, fogyatékosok gondozása...).

A ma bizonytalanságtól eltekintve a szerzők nagyon pozitívan vázolják a válságban levő egyház jövőjét, amelynek alapfeltétele az átalakulás. Ahhoz, hogy életet mentő hitközösséggé váljon, és új korszakot nyisson, hívő, Istenre alapozó, az evangélium továbbadásáért felelős közösséget teremtsen – hiszen ez a fő feladata –, nem támaszkodhat a vallás, vallásosság szociokulturálisan magától értetődő áthagyományozására.

Ha egy közösségnek tagjai vagyunk, a vallási szocializáció éppúgy természetes kell legyen, mint ahogy emberi, nemzeti csoportosulásainkba illeszkedve megtanuljuk azoknak viselkedési szabályait. Az értékek és hiányosságok tisztázása után a változásra való nyitottság elsajátítása és gyakorlása elengedhetetlen. Új egyháztagok bevonása nélkülözhetetlen, akár csak a felnőttkeresztség gyakorlása. Hiteles egyház fenntartása a cél, és ezért nem mindegy, hogy az mit vesz át a világiaktól, és mit hogyan „szolgáltat”⁶ környezetének.

A tanulmányok végére csatolt vallomások is igazolják, hogy az egyház Istent és társadalmat egyszerre kell szolgáljon úgy, hogy „nem hódolhat be korszellemnek. Feladata a folyamatosság, hagyományos értékek, az erkölcsi feddhetetlenség és megbízhatóság fenntartása – különösen olyan időkben, amikor minden felbomlóban van”.⁷

⁴ LÖHR, Hans: Miért hozza közelebb McKinsey a megoldást? In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Budapest. 101.

⁵ HALBACH, Julia: *Az egyház a témák kincsestára*. In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Budapest. 108–109.

⁶ Ld. a diakóniáról: ZULEHNER: 23–26., STOLTENBERG: 136–149., HUBER: 165., In: i. m.

⁷ LÜTGERT, Stephan: Túl a tányér peremén. In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Budapest. 46.

A klérusnak szükségszerű a missziói öntudatébredés és a világos célkitűzés: mit képvisel és mit nem. Az előre leszögezett célú gyülekezeti tevékenységek értékelése elmaradhatatlan, és mindeniknek megfelelő felelőse kell legyen, akiknek továbbképzése nem mellékes. A tevékenységek finanszírozása pedig megoldható kevés, jól fizetett alkalmazott mellett több önkéntessel. Emellett kulcsfontosságú a szakításokat előidéző tényezők elkerülése. Mindenkinek tanulnia kell az elfogadást. A felekezeti, ökumenikus együttműködés és összefogás jelentősége kerül előtérbe. A tanulmány szerzők az államtól való függetlenedésben és a zsugorodásában az előnyök felfedezésére hívják fel a figyelmet. Nem vetik el az egyházi képviselők politikai szerepvállalását, sőt javasolják a társadalom peremére szorultak, a jogtalanság áldozatainak megvédése érdekében. Rávilágítanak a veszélyekre, és biztatnak a feladatvállalásra, elsősorban a spiritualitás megélésére, imádság gyakorlására, a szenvedőkre való odafigyelésre, a gondtalanul élőkkel való foglalkozásra.

Gerhard Marcel Martin a németországi egyházi rendezvényeket változatosnak és minőséginek ítéli, mégis úgy tartja, hogy a külső és belső tényezők hatására élettelenek, akárcsak a liturgia, amely formailag is akadály a spiritualitásnak. Az istentisztelet jövőjét taglaló fejtegetését a biztos alapot és örökérvényűséget képviselő, 1530-as Ágostai Hitvallásra alapozza. Fulbert Steffensky a szigorú formájú, de élménygazdag, Istennel teli szertartás kialakítására buzdít, amelyet magyarázkodás nélküli egyszerűség, szerénység, csend, bensőség és Isten dicsőítése jellemez.⁸ A kegyelem és az igazság tudatosítása mellett a mai embert foglalkoztató kérdésekre kell alapozni, vigyázva, hogy ne alakuljon a teológia, a liturgia és az istenkép „lajtossá”.⁹

Wolfgang Grünberg megállapítja, hogy minél többet kommunikál az ember, annál kevésbé öntudatos, annál inkább bizonytalan és vágyik a stresszoldásra. Jelen írásában a hamburgi professzor arra keresi a választ, hogy az egyház milyen

⁸ „Az istentisztelet a hallgatásból él, mivel voltaképpeni feladata a magasztalás és az imádság.” – írja Fulbert Steffensky, In: i. m. 41.

⁹ I. m. 44.

formában tud fennmaradni eredményesen. Ezt a modellt nagyon találóan a fához hasonlítja, amely a Bibliában az Istennek tetsző ember, közösség metaforájaként jelenik meg. Ennek az alapja Isten szeretetébe van ágyazva, abból táplálkozik és hoz különböző, de egyformán zamatos és szép gyümölcsöt. Vagy Maria Jepsen autós példájával élve a különböző felekezeten levőket a „motor” hajtja, azaz a keresztyénség alapja, Krisztus. Őáltala tartoznak össze és képeznek egységet. Mindkettőjüknél találunk példákat a sokféleség, különbözőség összhangjára, egyéni és közösségelményre, amelyek bizonyítékai annak, hogy az isteni szeretet által képesek vagyunk megszabadulni erőik és hatalmak kötelékéből. Az ökumené megvalósulásához muszáj az érzelmi gátlásokon túllépni¹⁰ – állapítja meg Maria Jepsen. Csak a dogmákon való felülemelkedés által alakulhat ki egységesség és érvényesülhet az együvé tartozás élménye. Az ökumené azonban nem jelenti a sajátosságok eltörpülését.

Századunk annyira különbözik az előbbiektől, hogy a teológusoknak és vallástudósoknak elsőrendű feladata az alapelvek újragondolása. Wolfgang Huber *Az egyház a 21. századért* címmel fogalmaz meg teológiai programot.¹¹ Nagyon világosan vázolja fel egyházának feladatát, az Ágostai Hitvallással is alátámasztva, és felsorolja a hit (teológia), a közösség (koinónia) és az ezek megmaradását szolgáló tevékenységeket, gyakorlatokat (misszió/istentisztelet, katekétika, diakónia), amelyeknek alapfeltétele a felelősség és az egyetértés.

A könyvben található tanulmányok, mint azt Kock előszavában is rögzíti, alátámasztják az előrelátó Johannes Hoekendijk (1912–1975) múlt századi könyvében¹² leírtakat: a ma egyházának a hagyományokkal való szakítását, nyitottságát, a társadalom peremére szorultak felkarolását. A gyakorlati teológiát

¹⁰ JEPSSEN, Maria: Megegyezés vagy egység. Mennyi ökumenére van szükségük az egyházaknak? In: Kock, Manfred (szerk.): *Az egyház a 21. században: a sokszínű jövő*. Ford. Szabó Csaba. Budapest. 110–118.

¹¹ I. m. 157–170.

¹² HOEKENDIJK, Johannes Christian (1964): *Die Zukunft der Kirche und die Kirche der Zukunft*. Stuttgart, Kreuz Verlag.

művelő szerzők bizonyítják, hogy a 21. század egyháza képes megújulni, szabadulni a bálványok – hatalom, tekintély, pénz – világából felelősségteljes hozzáállással, nem tévesztve szem elől a küldetést, hirdetve a tiszta evangéliumot és nagy hangsúlyt fektetve a társadalom alázatos szolgálatára és lelkigondozására.

Az egyháznak megvan a maga sajátos formája és élete. Tetteinek mércéje nem lehet a „hasznosság”. Nincs más eszköze, mint a szó és a példa. Ezekkel kell élnie. Elsődleges feladata az örömmüzenet hirdetése, Isten dicsérete és ezáltal a társadalom formálása.

Nálunk, magyar nyelvterületen is zajlanak értekezések az egyház működéséről, irányulásáról, a 21. századi vallásos igények megválaszolása érdekében. Felgyorsult világunkban, ahol az egyéni érdekek képviselőit már az anyatejjel együtt magukba szívják kicsinyeink, rengeteg kihívás van. Ezek az emberektől egyéneknél is, de elsősorban az egyháztól várnak megoldást, választ az érdekek helyett az értékek képviselésén túl.

Végigböngészve a könyvet egyértelmű sürgetést érez az ember a cselekedetre. Nemcsak teológusoknak elgondolkodtató segédanyag a könyv, hanem a klérushoz tartozóknak is tartalmas olvasmány. Mindannyian felelősek vagyunk egyházaink alakulásáért. A valósággal szembesítő kiadvány az önsajnálattal helyett utat mutat az egyház hatásának megerősítéséhez. Tovább lépésre sarkall: az Istennel való kapcsolat állandósítására, az emberekkel való törődés megszilárdítására és határtalan szeretetszolgálatra – ld. Helge Adolphsen¹³ és Annegrethe Stoltenberg¹⁴ írását mindahhoz, ami által az egyház alapja és bástyája lehet a társadalomnak.

Az egyszerű borító egyszerű tartalmat takar! Megvásárolható az Erdélyi Református Egyházkerület könyvterjesztésében, a <https://olvass.ro/az-egyhazi-a-21-szazadban.html> oldalon, és több magyarországi könyvforgalmazónál is megrendelhető.

¹³ Helge Adolphsen (1940–) gyakorló lelkész volt Kielben, ahol a katonák lelkigondozását is végezte, majd a hamburgi St. Michaelis evangélikus templom vezető lelkészeként dolgozott.

¹⁴ Annegrethe Stoltenberg (1950–) tanár, lelkész, a hamburgi Diakónia vezetője és Hamburg város első menekültügyekkel foglalkozó tisztségviselője.